

بازنمایی و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده و اجرا شده در
دانشگاه فرهنگیان

The Gap in Ideologies behind Intended and Implemented
Curriculum in Teacher Training University

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱/۱۸، تاریخ ارزیابی: ۱۴۰۲/۲/۳، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۴/۲۴

[20.1001.1.25382241.1402.14.27.10.2](https://doi.org/10.25382/241.1402.14.27.10.2)

Dr.A.Malekipour, Dr.M.Maleki

احمد ملکی پور^۱، مهدی ملکی^۲

Abstract: The purpose of this study was to analyze and explain the gap that exists between the ideologies behind the curriculum intended and implemented in Teacher Training University from the perspective of professors and student teachers. This research was quantitative in nature, applied in terms of purpose and descriptive-survey in terms of data collection. The statistical population included all professors and student teachers of Teacher Training University of Khuzestan (Iran) in 2022-2023. The sample size was determined using Cochran's formula including 73 professors and 245 student teachers who were selected using simple random sampling method. The data collection tool was the standard questionnaire of Skyro Curriculum Ideologies (2008). The content and face validity of the questionnaire were obtained using the collective opinion of experts and the field of educational sciences and the validity of the questionnaire was calculated using Cronbach's alpha coefficient of 0.87. The descriptive test was used to analyze the data. The findings showed that there is a difference between the intended and implemented ideologies of the professors, so that from the perspective of the intended ideology professors is the dominant curriculum of the learner ideology, while from the perspective of Teacher Training University students the implemented ideology is the dominant curriculum of the professors.

Keywords: curriculum, ideology, intended curriculum, implemented curriculum, Teacher Training University

چکیده: هدف پژوهش حاضر بازنمایی و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده و اجرا شده در دانشگاه فرهنگیان از دیدگاه اساتید و دانشجو معلمان است. این تحقیق از لحاظ ماهیت کمی، از نظر هدف کاربردی و از لحاظ گردآوری داده‌ها توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری شامل همه اساتید و دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان خوزستان در سال ۱۴۰۱-۱۴۰۲ بود، که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۷۳ نفر اساتید و ۲۴۵ نفر دانشجو معلمان تعیین، و با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب گردید. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه استاندارد ایدئولوژی‌های برنامه درسی اسکایرو (۲۰۰۸) بود. روایی محتوایی و صوری پرسشنامه با استفاده از نظر جمعی از متخصصان و رشته علوم تربیتی به دست آمده و اعتبار پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ محاسبه شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون توصیفی استفاده شده است. یافته‌ها نشان داد که بین ایدئولوژی قصد شده و اجرا شده اساتید تفاوت وجود دارد، بدین صورت که از دیدگاه اساتید ایدئولوژی قصد شده غالب برنامه درسی ایدئولوژی یادگیرنده محور است، در صورتی که از دیدگاه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان ایدئولوژی اجرا شده برنامه درسی غالب اساتید دانشگاه فرهنگیان ایدئولوژی دانش پژوهان علمی است. در نتیجه از آنجایی که ایدئولوژی برنامه درسی اجرا شده نسبت به ایدئولوژی برنامه درسی قصد شده از جنس کاربردی در کلاس درس برخوردار است. بنابراین ضروریست که اساتید دانشگاه فرهنگیان آسیب شناسی لازم را برای شناخت و آگاهی از شرایط مداخله‌گر در فعالیت‌های آموزشی برای همخوانی ایدئولوژی قصد شده برنامه درسی خود با ایدئولوژی اجرا برنامه درسی شده به عمل آورند.

کلمات کلیدی: برنامه درسی، ایدئولوژی، برنامه درسی قصد شده، برنامه درسی اجرا شده، دانشگاه فرهنگیان

^۱ عضو هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان (نویسنده مسئول). malekipour95@gmail.com

^۲ عضو هیأت علمی دانشگاه فرهنگیان. m.maleki27@gmail.com

مقدمہ

امروزہ تربیت و آموزش معلمان تاثیر بسزایی در پیشبرد برنامه‌های توسعه‌ای کشورها در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی دارد (تسانگ^۱، ۲۰۲۲، پمپتون^۲ و همکاران، ۲۰۲۱، تانویر^۳ و همکاران، ۲۰۲۱، ہملوم^۴ و همکاران، ۲۰۲۱، تانگ^۵، ۲۰۲۰)، به نحوی کہ این تأثیر و اثربخشی تا آنجا پیش رفته است کہ قرارگیری کشورهای توسعه یافته به عنوان کشورهای پیشرو در عرصہ جهانی مرہون فعالیت‌های مثرم ثمر در حوزہ تربیت معلم بوده است (ملکی پور و همکاران، ۱۳۹۸). بر این اساس چگونگی اتخاذ آموزش اثربخش برای تربیت معلم در دانشگاه نقش بسزایی را در روند دستیابی به اهداف ہمہ جانبہ دارد، و بخش اعظمی از این امر نیز در گرو وجود برنامه درسی مناسب برای تربیت معلم است (قادرمرزی و همکاران، ۱۳۹۶). از نظر مفہومی برنامه درسی شامل فرصت‌های یادگیری و کلیہ تجاربی است کہ به نظارت و مسؤلیت نظام آموزشی و به منظور ایجاد تغییرات مطلوب در دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌های فراگیران طراحی و اجرا می‌شود (احمدی، ۱۳۷۶). در فرایند برنامه ریزی درسی صاحب‌نظران این حوزہ سه نوع برنامه درسی تحت عنوان برنامه درسی قصد شده، اجرایی و کسب شده را نام می‌برند. "برنامہ درسی قصد شدہ" به یادگیری و شیوہ‌های ارزشیابی آرمان‌ها، هدف‌ها، محتوا، روش‌های یاددہی - یادگیری در یک برنامه درسی اشارہ دارد (رضوی و همکاران، ۱۳۹۴). سارمینتو^۶ و همکاران (۲۰۱۴) معتقد هستند برنامه درسی قصد شدہ یک سری از اهداف (مقاصد، اهداف کلی و انتظارات یادگیری) است کہ برنامه ریزان درسی انتظار دارند فراگیران به آن دست یابند. بنابراین برنامه درسی قصد شدہ همان برنامه است کہ در اندیشہ فرد شکل گرفته ولی ہنوز بہ مرحلہ عملیاتی^۷ نرسیدہ است. برنامه درسی اجرایی نیز شامل کلیہ فعالیت‌ها و تجربیات لازم در کلاس درس است کہ فراگیران برای دستیابی بہ اهداف مد نظر برنامه ریزان درسی انجام می‌دہند (بیجام^۸، ۱۹۸۱ بہ نقل از قورچیان). بدین صورت برنامه درسی اجرا شدہ همان برنامه‌ای است کہ در مرحلہ عملیاتی پیادہ می‌شود. در این بین بدیہی است کہ یک برنامه درسی از مرحلہ قصد شدہ تا اجرا شدہ بہ علت شرایط مداخلہ‌گر در فضای آموزشی و نوع تفکرات شخص ممکن است تغییر کند. از این رو بہ طور کلی با توجہ بہ شمولیت برنامه درسی قصد شدہ، اجرایی و کسب شدہ و تاثیر آن بر عناصر برنامه درسی می‌توان نتیجہ گرفت، دیدگاه‌ها و

1- Tsang

2- Pumptow

3- Tanvir

4- Humlum

5- Tang

6- Sarmiento

7- Practical

8- Beacham

بازنمایی و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی...

ایدئولوژی‌های اساتید اثرگذار بر این موضوع است. زیرا مدرسان دانشگاهی با توجه به نگرش و باورهایی که ریشه در ایدئولوژی‌های آنها نسبت به برنامه درسی دارد، در خصوص عناصر اصلی برنامه‌ریزی درسی تصمیم‌گیری می‌کنند (ملکی پور و همکاران، ۱۳۹۸). این باورها یک مجموعه ارزش‌ها در ارتباط با تصمیم‌گیری درباره اهداف برنامه درسی، محتوا، سازماندهی، راهبردهای تدریس، فعالیت‌های یادگیری و روش‌های ارزشیابی می‌باشد (چانگ و هونگ، ۲۰۰۰). ایدئولوژی‌های برنامه درسی همچنین یکی از شیوه‌های تفکر فرد درباره محتوا، مقاصد و شکل برنامه درسی است (ریو، ۱۹۹۸)، که بازخوردی از دانش، ادراکات، ارزش‌ها و نگرش‌های فرد نسبت به جهان و یک فراجهت‌یابی را منعکس می‌کند که در بردارنده مبانی، قلمروها و اصول نظری و عملی برنامه درسی است (اورنشتاین^۳ و همکاران، ۲۰۰۹). در واقع می‌توان گفت که ایدئولوژی‌های برنامه درسی مفهوم مهمی در درک تفکر متربیبان درباره موضوع درسی و کلاس درس است، که ریشه در دیدگاه و جهت‌گیری یک فرد نسبت به تعلیم و تربیت و به طبع آن نسبت به برنامه درسی دارد (چانگ و هونگ، ۲۰۰۰). شواهد نشان می‌دهد با توجه به اینکه موضوع ایدئولوژی‌های برنامه درسی یکی از مباحث اصلی و پرمناقشه حوزه برنامه درسی است (ابراهیمی پور و خندقی، ۱۳۸۸)، پژوهشگران متفاوتی بحث‌های زیادی را در خصوص تعاریف و توصیفات آن کرده‌اند (اسکایرو^۴، ۱۹۹۲؛ اسکایرو و فابریزیو^۵، ۲۰۰۷؛ گودلد^۶، ۱۹۸۴). اسکایرو (۲۰۰۸) اذعان دارد که ایدئولوژی‌های برنامه درسی در حقیقت مجموعه‌ای از دیدگاه‌ها، باورها و ارزش‌های خاص در خصوص برنامه‌های درسی است که از خط مشی‌های حاکم بر یک جامعه الهام گرفته‌اند و ترجیحات و گرایش‌های اجتماعی را در خصوص اهداف و روش‌های تربیتی و برنامه درسی نشان می‌دهد.

امروزه ایدئولوژی‌ها از چنان قدرت و نفوذی در صحنه تعلیم و تربیت برخوردارند که دلالت‌های صریح و بعضاً ضمنی آن‌ها را باید عین تعریف نیازهای اساسی آموزشی و تربیتی در مرحله تدوین برنامه دانست و در مرحله اجرای برنامه درسی نیز این دلالت‌ها را به عنوان معیار و مقیاس تصمیم‌گیری‌های کشف نیازها و شرایط یا پیش نیازهایی که بر طبق آن‌ها تحقق اهداف مرتبط امکانپذیر می‌شود، قلمداد نمود (مذبوحی و همکاران، ۱۳۹۴). بنابراین از آنجا که ایدئولوژی‌های برنامه درسی باید‌ها و نبایدها را در نظام برنامه ریزی درسی معین می‌سازند، با عنایت به آن می‌توان وضعیت عناصر هر یک از برنامه‌های درسی دوره‌های مختلف تحصیلی را مشخص کرد.

1- Cheung & Honng

2- Ryu

3- Ornstein

4- Schiro

5- Schiro & Fabrizio

6- Gatewood

در این راستا اسکایرو (۲۰۰۸) در اثر خود بنام نظریه‌های برنامه درسی: دیدگاه‌های متضاد و نگرانی مداوم به چهار ایدئولوژی برنامه درسی (دانش پژوهان علمی، کارایی اجتماعی، یادگیرنده محور و بازسازی اجتماعی) اشاره کرده است که هر کدام از این ایدئولوژی‌ها، نوع باورها و نگرش مدرسان را در ارتباط با مؤلفه‌های شش‌گانه برنامه درسی (هدف، تدریس، یادگیری، ماهیت دانش، فراگیر و ارزشیابی) جهت می‌دهد. در زیر، این ایدئولوژی‌های برنامه درسی مورد بررسی قرار می‌گیرد؛

یکی از ایدئولوژی‌های مد نظر اسکایرو (۲۰۰۸) ایدئولوژی دانش پژوهان علمی است، اسکایرو در این راستا اذعان دارد، هواداران این ایدئولوژی معتقدند هدف آموزش در مدارس بر طرف‌سازی نیازهای جامعه با تعلیم جوانان به گونه‌ای است که در آینده به عنوان اعضاء موثر و فعال جامعه فعالیت داشته باشند (اسکایرو، ۱۹۷۸). از این رو آنها باید مهارت‌ها و توانایی‌هایی را کسب کنند که در محیط کار و خانه به منظور بهبود زندگی بکار گیرند (کوتی^۱ و اسکایرو، ۲۰۰۴). مدرسان همچنین معتقدند که آنچه مدارس به آن نیاز دارند روش‌های و مفاد درسی بهتر و معلمان مجرب و با مهارت است (اسکایرو، ۲۰۰۸).

دومین ایدئولوژی مد نظر اسکایرو (۲۰۰۸) ایدئولوژی کارایی اجتماعی است، وی معتقد است اساتیدی که به این ایدئولوژی باور دارند موثرترین روش رسیدن به اهداف نهایی برنامه درسی را به کارگیری روش‌های علمی در تنظیم برنامه درسی می‌دانند. همچنین مسئله مهم در این روش برای آنها در نظر گرفتن این نکته است که تغییر رفتار انسان‌ها (یعنی یادگیری) در زمینه علت - معلول، عمل - عکس‌العمل و یا محرک - پاسخ ایجاد می‌شود. این نگرش، اساتید ایدئولوژی کارایی اجتماعی را ملزم می‌سازد تا از قبل روابط بین علت و معلول، عمل و عکس‌العمل و محرک و پاسخ را مشخص کنند و دلایل، عملکردها و محرک‌هایی (یعنی تجربه‌های یادگیری) که منجر به معلول‌ها، عکس‌العمل‌ها و پاسخ‌های مورد نظر می‌شوند را پیش‌بینی نمایند. بنابراین سه مورد در ایدئولوژی کارایی اجتماعی نقش مهمی ایفا می‌کنند این موارد عبارتند از مفهوم یادگیری (یا تغییر رفتار انسان‌ها)، ایجاد تجربه‌های یادگیری (یعنی دلایل، عملکردها و محرک‌هایی که موجب به وجود آمدن معلول‌ها، عکس‌العمل‌ها و پاسخ‌های مورد نظر می‌شوند) و تعهد و پاسخگویی به جامعه‌ای که مریبان برای آن فعالیت می‌کنند (اسکایرو، ۲۰۰۸).

بنا به اعتقاد اسکایرو (۲۰۰۸) ایدئولوژی یادگیرنده محور سومین ایدئولوژی است. اساتید طرفدار این ایدئولوژی معتقدند که دانشگاه باید مکانی لذت بخش باشد تا فراگیران به طور طبیعی مطابق با طبیعت ذاتیشان رشد کنند. هدف آموزش رشد افراد در هماهنگی با ویژگی‌های منحصر به فرد ذهنی، اجتماعی، عاطفی و فیزیکی آنهاست، زیرا آنها اذعان دارند که فراگیران به

1- Cotti

بازنمایی و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی...

عنوان منبع محتوا برنامه درسی محسوب می‌شوند (کوتی و اسکاریو، ۲۰۰۴). همچنین از دیدگاه حامیان این ایدئولوژی رشد در نتیجه تعامل با محیط فیزیکی، عقلانی و اجتماعی معنا پیدا می‌کند، و یادگیری تابع تعامل بین فرد و محیط می‌باشد (اسکاریو، ۲۰۰۸).

سومین ایدئولوژی از دیدگاه اسکاریو (۲۰۰۸) ایدئولوژی بازسازی اجتماعی است، از دیدگاه وی اساتید حامی این ایدئولوژی معتقدند هدف نظام آموزشی تسهیل ساخت جامعه‌ای جدید و عادل است تا اعضای آن بیشترین رضایت را از آن داشته باشند (کوتی و اسکاریو، ۲۰۰۴). از آنجائی که حامیان ایدئولوژی بازسازی اجتماعی به تعلیم و تربیت از دیدگاه اجتماعی نگاه می‌کنند ماهیت جامعه (از این نظر که جامعه کنونی به چه صورت است و ماهیت آن چه باید باشد) تعیین کننده اکثر فرضیه‌هایشان می‌باشد. هدف طرفداران ایدئولوژی بازسازی اجتماعی اصلاح این شرایط است آنها برای اصلاح شرایط جنبه‌های نامطلوب فرهنگ را از بین می‌برند و آنها را با ارزش‌هایی که ایده‌آل و ارزشمند هستند جایگزین می‌کنند و در نتیجه فرهنگ خود را بازسازی می‌نمایند به طوری که اعضاء آن از خواسته‌های روحی، مادی و معنوی خود بیشترین رضایت را داشته باشند (اسکاریو، ۲۰۰۸).

با توجه به این مباحث بارز است که نوع ایدئولوژی هر استاد در کلاس ممکن است از مرحله کسب شده تا اجرا شده متفاوت باشد. بدین صورت که یک استاد در مرحله قصد شده با این تصور که دارای یک ایدئولوژی آرمانی از دیدگاه خود است، در فرایند آموزش ایفای نقش کند. ولی در مرحله اجرا شده با توجه به شرایط مداخله‌گر (امکانات، فضا، محیط، دانشجویان، جو و مقررات) نوع ایدئولوژی او در هر کدام از عناصر شش‌گانه برنامه درسی که در این پژوهش مد نظر است، ممکن می‌باشد تغییر یابد، و حتی این تغییر ایدئولوژی از مرحله قصد تا اجرا شده امکان دارد برای آموزش دهنده محسوس نباشد.

در ارتباط با این پژوهش بررسی‌های محقق بیانگر این بود که پژوهشی با این عنوان در داخل و خارج صورت نگرفته و پژوهش‌ها فقط بحث برنامه درسی قصد شده را مورد پوشش قرار داده است، و اثری از تعیین ایدئولوژی‌های اجرا شده برنامه درسی که نقش تعیین کننده‌ای را در برنامه درسی تجربی فراگیران دارد، انجام نشده است. با این حال مطالعاتی در داخل و خارج صورت گرفته که در زیر به آن اشاره میشود:

ملکی پور و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان تأملی بر سیاست‌گذاری آموزشی در علوم سیاسی با تاکید بر تحلیل ایدئولوژی‌های برنامه درسی دانشجویان رشته علوم سیاسی در دانشگاه تهران به این نتیجه رسیدند که بیشترین ایدئولوژی غالب برنامه درسی دانشجویان رشته علوم سیاسی دانشگاه تهران در مقطع تحصیلات تکمیلی، ایدئولوژی دانش‌پژوهان علمی و کارایی اجتماعی و کمترین ایدئولوژی غالب بازسازان اجتماعی و یادگیرنده محور است. در پژوهشی دیگر با عنوان اولویت‌بندی و مقایسه مؤلفه‌های شش‌گانه ایدئولوژی‌های برنامه درسی از منظر اعضای

هیات علمی دانشکده‌های علوم تربیتی شهر تهران ملکی و همکاران (۱۳۹۳) این نتیجه گزارش شد که اعضای هیات علمی گروه‌های علوم تربیتی دانشگاه‌های دولتی سطح شهر تهران به مؤلفه‌های هدف و تدریس در ایدئولوژی بازسازی اجتماعی و همچنین مؤلفه‌های یادگیری، دانش، فراگیری و ارزشیابی در ایدئولوژی یادگیرنده محور قوی‌ترین گرایش را نشان داده‌اند. همچنین مؤلفه‌های یادگیری و ارزشیابی در ایدئولوژی یادگیرنده محور در بخش قوی‌ترین گرایش و مؤلفه‌های هدف و تدریس در ایدئولوژی دانش‌پژوهان علمی در بخش ضعیف‌ترین گرایش تنها مؤلفه‌هایی بودند که همه اعضای هیات علمی بر روی آن اتفاق نظر داشتند. اکبری پورنگ و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان جهت‌گیری‌های برنامه درسی استادان در دانشگاه علوم پزشکی مشهد گزارش داد که استادان جهت‌گیری رفتارگرایی، به‌گزینی شواب و فرایند شناختی را بیش از سایر جهت‌گیری‌ها ارزش‌گذاری کردند. ملکی و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیقی دیگر با عنوان بررسی نوع ایدئولوژی برنامه درسی اعضای هیئت علمی دانشکده‌های علوم تربیتی دانشگاه‌های دولتی سطح شهر تهران به این نتیجه رسیدند که ایدئولوژی غالب برنامه درسی اکثر اعضای هیئت علمی، ایدئولوژی یادگیرنده محور است. در طی پژوهشی با هدف بررسی نقش جهت‌گیری‌های برنامه درسی استادان بر احساس حضور دانشجویان در محیط مجازی، اکبری پورنگ (۱۳۹۲) به این نتیجه رسید اساتیدی که دارای جهت‌گیری برنامه درسی انسان‌گرایی، بازسازی‌گرایی اجتماعی و تلفیقی شواب^۱ هستند در مقایسه با اساتیدی که دارای سایر جهت‌گیری‌ها می‌باشند دانشجویان آنها در محیط آموزشی حضور بالاتری دارند.

چونگ و ونگ^۲ (۲۰۰۲) در طی پژوهشی با عنوان «سنجش باورهای معلمان درباره طراحی برنامه‌های درسی متناوب به این نتیجه رسیدند که معلمان با تجربه گرایش بیشتری داشتند تا دیدگاه دانش‌پژوهان علمی را مورد استفاده قرار دهند و همچنین معلمان درس انگلیسی بیشتر از معلمان علوم از دیدگاه انسان‌گرایی استفاده می‌کردند. کوتی^۳ (۱۹۹۸) در مطالعه خود گزارش کرد که به محض استفاده از روش‌های جدید آموزشی باورهای معلم تغییر پیدا می‌کند. اسکاپرو (۱۹۹۲) نیز در مطالعه‌ای با هدف چگونگی تغییر ادراکات معلمان در طول زمان به این نتیجه رسید که معلمان ایدئولوژی‌های برنامه درسی‌شان را در حدود هر چهار سال یک‌بار تغییر می‌دهند و اولین تغییری که رخ می‌دهد حدود ۳ سال بعد از وارد شدن به محیط کار است.

با توجه به آنچه که گفته شد، اعتقاد به یک ایدئولوژی برنامه درسی در فضا دانشگاه فرهنگیان که یگانه متولی آموزش دانشجو معلمان در جامعه است نقش بسیار زیادی را در بهبود فرایند یادگیری دانشجویان دارد. با این حال بدیهی است، فرایند آموزش از مرحله قصد شده

1- Schwab

2- Cheung & Wong

3- Cotti

بازنمایی و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی...

برنامه درسی تا اجرا شده برنامه درسی که در یک محیط واقعی صورت می‌گیرد فرایندی را طی می‌کند که در این مسیر ممکن است به علت وجود یک سری شرایط مداخله‌گر و پیش‌بینی نشده متفاوت عمل کند. در این بین ایدئولوژی برنامه درسی نیز مستثنا از این شرایط نیست بدین صورت که ایدئولوژی برنامه درسی از مرحله قصد شده تا اجرا شده به علت وجود عوامل گوناگونی و نیز شرایط مداخله‌گر دیگر ممکن است بسیار متغیر باشد، به شکلی که اساتید با این پنداشت که ایدئولوژی برنامه درسی قصد شده آنها همان ایدئولوژی برنامه درسی در مرحله اجرا در محیط عملیاتی است، تمام برنامه‌ریزی خود را در محیط آموزشی براساس آن قرار می‌دهند، حال آنکه شرایط پیش‌بینی نشده به صورت ناخودآگاه ایدئولوژی برنامه درسی آنها را مورد تغییر قرار می‌دهد، که این امر ممکن است ضمن ناهماهنگی لازم بین برنامه‌ریزی درسی انجام شده برای آموزش دانشجو معلمان، افت یادگیری و نیز الگوپردازی درست از آنها به وسیله دانشجو معلمان را مورد خدشه قرار دهد. این پژوهش به این دلیل حائز اهمیت است اول اینکه، اساتید از ایدئولوژی برنامه درسی غالب خود در دانشگاه فرهنگیان آگاه می‌شوند، و می‌توانند برنامه‌ریزی لازم را با توجه به نگرش خود نسبت به برنامه درسی در فضای آموزشی به شکل اثربخش‌تری انجام دهند. دوم اینکه در صورتی که اساتید دانشگاه فرهنگیان شناخت لازم را برای تغییر ایدئولوژی برنامه درسی خود از مرحله قصد شده تا اجرا بدست بیاورند، یقیناً اقدامات لازم را برای حذف یا کاهش شرایط مداخله‌گر برای کم کردن فاصله بین ایدئولوژی قصد شده تا اجرا شده، به عمل می‌آورند. به طور کلی پژوهشگر ادعا دارد که ایدئولوژی‌ها یا تصورات اساتید در دانشگاه فرهنگیان به عنوان یگانه عامل تاثیرگذار در برنامه درسی نقش مهمی را بر یادگیری دانشجومعلمان دارد. حال تاثیرگذاری مبحث ایدئولوژی‌ها وقتی بیشتر نمود پیدا می‌کند که نوع باورها و دیدگاه‌های اساتید در قبل (برنامه درسی قصد شده) و حین عمل (برنامه درسی اجرا شده) طیف‌های متفاوتی از سطوح یادگیری عمیق تا سطحی را برای دانشجومعلمان شکل دهد. در این بین بدیهی است که بخش اعظمی از این تفاوت سطوح یادگیری از عمیق تا سطحی در بین دانشجو معلمان را می‌توان به تغییر ایدئولوژی‌های اساتید در هر مرحله از برنامه درسی قصد شده تا اجرا شده مرتبط دانست. لذا هدف پژوهش حاضر بازنمایی^۱ و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده و اجرا شده اساتید دانشگاه فرهنگیان خوزستان است. در این راستا دو سوال زیر مطرح می‌گردد:

سوال ۱): ایدئولوژی قصد شده برنامه درسی اساتید دانشگاه فرهنگیان خوزستان چیست؟

^۱ - در این پژوهش کلمه "بازنمایی" منطبق با فرهنگ لغت دهخدا مترادف با "نشان دادن واقعیت به شکل خاص" است. زیرا در این تحقیق پژوهشگر سعی نمود گسست بین ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده تا اجرا شده را به یک شکل خاص که در ادامه ملاحظه می‌شود، ترسیم نماید.

سوال ۲): ایدئولوژی اجرا شده برنامه درسی اساتید از نگاه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان خوزستان چیست؟

روش پژوهش

این تحقیق از نظر ماهیت کمی و از نظر هدف کاربردی بوده که با استفاده از روش توصیفی-پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری در این مطالعه کلیه اساتید و دانشجویان دانشگاه فرهنگیان خوزستان در سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برای اساتید ۷۳ نفر و برای دانشجویان ۲۴۵ تعیین شد که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای بررسی سوال اول (ایدئولوژی قصد شده برنامه درسی اساتید دانشگاه فرهنگیان خوزستان چیست؟) پژوهش دیدگاه اساتید دانشگاه فرهنگیان مورد بررسی قرار گرفته و برای سوال دوم پژوهش (ایدئولوژی اجرا شده برنامه درسی اساتید از نگاه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان خوزستان چیست؟) چون دانشجویان به نحو بهتری می‌توانند ایدئولوژی اجرا شده اساتید را تعیین کنند، دیدگاه دانشجویان مد نظر قرار گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه استاندارد اسکایرو (۲۰۰۸) است، این پرسش‌نامه به وسیله اسکایرو (۲۰۰۸) طراحی شده است که دارای ۲۴ گویه می‌باشد. ابعاد اصلی این پرسشنامه ۴ ایدئولوژی دانش‌پژوهان علمی، کارایی اجتماعی، یادگیرنده محور و بازسازی اجتماعی با توجه به ۶ مؤلفه برنامه درسی شامل: هدف، تدریس، یادگیری، دانش، یادگیرنده و ارزشیابی است. روایی سازه و پایایی پرسشنامه ایدئولوژی‌های برنامه درسی در زبان مبدأ در سطح بالا مورد ارزیابی قرار گرفته است (اسکایرو، ۲۰۰۸؛ کوتی و اسکایرو؛ ۲۰۰۴). در ایران نیز پرسشنامه ایدئولوژی‌های برنامه درسی توسط ملکی و فرم‌هینی (۱۳۹۲) مورد استفاده قرار گرفت که آنها برای تعیین روایی پرسش‌نامه از توان علمی چند نفر از متخصصان زبان انگلیسی (یک نفر کارشناس رشته زبان انگلیسی، یک نفر دانشجوی دکتری رشته زبان و ادبیات انگلیسی و یک نفر استاد زبان انگلیسی) و همچنین دو تن از متخصصان علوم تربیتی (یک نفر برنامه‌ریزی درسی و یک نفر فلسفه تعلیم و تربیت) بهره بردند تا از روایی ابزار پژوهش اطمینان حاصل شود. در این پژوهش نیز جهت تعیین روایی، پرسش‌نامه به سه نفر از متخصصان برنامه‌ریزی درسی و همچنین چهار نفر از متخصصان آموزش و پرورش ارائه شد، که بدین صورت مورد تأیید آنها قرار گرفت. زارع صفت و همکاران (۱۳۹۶) نیز روایی پرسش‌نامه ایدئولوژی‌های برنامه درسی را با تأیید آن به وسیله متخصصان، و پایایی آن را با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۶ گزارش کردند. در این پژوهش برای تعیین پایایی، پرسش‌نامه در بین ۳۰ نفر از دانشجو معلمان و اساتید به صورت تصادفی ساده توزیع گردید که ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ محاسبه شده است. در این پژوهش برای تعیین ایدئولوژی قصد شده و اجرا شده برنامه درسی اساتید دانشگاه فرهنگیان خوزستان پرسشنامه بین

بازنمایی و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی...

اساتید و دانشجو معلمان توزیع شد. بدین صورت که برای تعیین ایدئولوژی برنامه درسی قصد شده اساتید، دیدگاه اساتید دانشگاه فرهنگیان مد نظر قرار گرفت، و از آنجایی که دانشجویان نسبت به اساتید به نحو واقع بینانه‌تری می‌توانستند ایدئولوژی اجرا شده اساتید را تعیین کنند، لذا دیدگاه دانشجو معلمان (برای تعیین ایدئولوژی برنامه درسی اجرا شده) مد نظر قرار گرفت. در این پژوهش همچنین از قالب نمودار اقتباس شده از اسکایرو (۲۰۰۸) با توجه به جمع هر ایدئولوژی در عناصر شش‌گانه برنامه درسی (هدف، محتوا، روش تدریس، فراگیر، یادگیری و ارزشیابی) برای تشریح ایدئولوژی‌های غالب در برنامه درسی قصد شده و اجرا شده استفاده شد. روش نمره‌گذاری این نمودار بدین شکل بود که ابتدا مجموع نمره هر ایدئولوژی در فرم رتبه‌بندی (جدول - ۷) وارد شد که در این جدول بخش (A) مربوط به ایدئولوژی دانش‌پژوهان علمی، بخش (B) مربوط به ایدئولوژی یادگیرنده محور، بخش (C) مربوط به ایدئولوژی بازسازی اجتماعی، بخش (D) مربوط به ایدئولوژی کارآیی اجتماعی بود در مرحله دو برای ترسیم نمودار (نمودار-۳) در هر کدام از ایدئولوژی‌ها با توجه به عناصر برنامه درسی ایدئولوژی‌هایی که بیشتر نمره را در هر عنصر گرفته بودند یک نقطه در وسط مربع قرار داده شد، در این نمودار ترتیب بیشترین نمره از ۱ تا ۴ بود بدین شکل که ایدئولوژی که در هر عنصر بیشترین نمره را گرفته بود نقطه در مربع ۱ آن ایدئولوژی قرار داده شد و در مرحله آخر این نقاط به هم متصل گردید تا مسیر هر یک از عناصر ایدئولوژی برنامه درسی قصد شده و اجرا شده مشخص گردد. در این پژوهش به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از میانگین، انحراف معیار، فراوانی و درصد استفاده شد.

یافته‌ها

جدول ۱- وضعیت مؤلفه هدف در ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده و اجرا شده در دانشگاه

فرهنگیان

اولویت‌بندی	درصد	فراوانی	ایدئولوژی	شاخص
۱	۴۱/۰۹	۳۰	یادگیرنده محور	ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده (دیدگاه اساتید)
۳	۱۹/۱۷	۱۴	بازسازان اجتماعی	
۲	۳۲/۸۷	۲۴	کارایی	
۴	۶/۸۴	۵	دانش‌پژوهان	
۴	۹/۳۸	۲۳	یادگیرنده محور	ایدئولوژی‌های برنامه درسی اجرا شده (دیدگاه دانشجویان)
۳	۱۱/۰۲	۲۷	بازسازان اجتماعی	
۲	۲۴/۰۸	۵۹	کارایی	
۱	۵۵/۵۱	۱۳۶	دانش‌پژوهان	

جدول یک در بخش ایدئولوژی‌های قصد شدہ برنامہ درسی نشان می‌دهد کہ از دیدگاہ اساتید دانشگاہ فرہنگیان در خصوص مولفہ ہدف بہ ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی یادگیرندہ محور، کارایی اجتماعی، بازسازان اجتماعی و دانش‌پژوہان علمی قرار دارد. بر این اساس می‌توان نتیجہ گرفت کہ ایدئولوژی قصد شدہ بیشتر اساتید دانشگاہ فرہنگیان بہ مؤلفہ ہدف با ۴۶/۰۹ درصد بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی یادگیرندہ محور دارد و ایدئولوژی قصد شدہ اقلیت اساتید دانشگاہ فرہنگیان بہ مؤلفہ ہدف با ۶/۸۴ درصد کمترین ہمخوانی را با ایدئولوژی دانش‌پژوہان علمی دارد.

جدول یک ہمچنین در بخش ایدئولوژی‌های اجرا شدہ برنامہ درسی از دیدگاہ دانشجویمان نشان می‌دهد کہ در ارتباط با مولفہ ہدف بہ ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی دانش‌پژوہان علمی، کارایی اجتماعی، بازسازان اجتماع و یادگیرندہ محور قرار دارد. بر این اساس می‌توان نتیجہ گرفت کہ ایدئولوژی اجرا شدہ اکثریت اساتید دانشگاہ فرہنگیان بہ مؤلفہ ہدف با ۵۵/۵۱ درصد بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی دانش‌پژوہان علمی دارد و ایدئولوژی اجرا شدہ اقلیت اساتید دانشگاہ فرہنگیان بہ مؤلفہ ہدف با ۹/۳۸ درصد، کمترین ہمخوانی را با ایدئولوژی یادگیرندہ محور دارد.

جدول ۲- وضعیت مؤلفہ تدریس در ایدئولوژی‌های برنامہ درسی قصد شدہ و اجرا شدہ در دانشگاہ

فرہنگیان

شاخص	ایدئولوژی	فراوانی	درصد	اولویت بندی
ایدئولوژی‌های برنامہ درسی قصد شدہ (دیدگاہ اساتید)	یادگیرندہ محور	۳۱	۴۲/۴۶	۱
	بازسازان اجتماعی	۲۱	۲۸/۷۶	۲
	کارایی	۱۳	۱۷/۸۰	۳
	دانش‌پژوہان	۸	۱۰/۹۵	۴
ایدئولوژی‌های برنامہ درسی اجرا شدہ (دیدگاہ دانشجویمان)	یادگیرندہ محور	۱۷	۶/۹۳	۴
	بازسازان اجتماعی	۳۶	۱۴/۶۹	۳
	کارایی	۸۲	۳۳/۴۶	۲
	دانش‌پژوہان	۱۲۰	۴۸/۹۷	۱

جدول دو در بخش ایدئولوژی‌های قصد شدہ برنامہ درسی نشان می‌دهد کہ از دیدگاہ اساتید دانشگاہ فرہنگیان در خصوص مولفہ تدریس بہ ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی یادگیرندہ محور، بازسازان اجتماعی، کارایی اجتماعی و دانش‌پژوہان علمی قرار دارد. بر این اساس می‌توان نتیجہ گرفت کہ ایدئولوژی قصد شدہ اکثریت اساتید دانشگاہ فرہنگیان بہ مؤلفہ تدریس با ۴۲/۴۶ درصد، بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی یادگیرندہ محور دارد و ایدئولوژی قصد شدہ

بازنمایی و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی...

اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه تدریس با ۱۰/۹۵ درصد، کمترین همخوانی را با ایدئولوژی دانش پژوهان علمی دارد.

جدول دو در بخش ایدئولوژی‌های اجرا شده برنامه درسی از دیدگاه دانشجویان نشان می‌دهد که در ارتباط با مؤلفه تدریس به ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی دانش پژوهان علمی، کارایی اجتماعی، بازسازان اجتماعی و یادگیرنده محور قرار دارد. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که ایدئولوژی اجرا شده اکثریت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه تدریس با ۴۸/۹۷ درصد بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی دانش پژوهان علمی دارد و ایدئولوژی اجرا شده اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه تدریس با ۶/۹۳ درصد، کمترین همخوانی را با ایدئولوژی یادگیرنده محور دارد.

جدول ۳- وضعیت مؤلفه یادگیری در در ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده و اجرا شده در

دانشگاه فرهنگیان

شاخص	ایدئولوژی	فراوانی	درصد	اولویت‌بندی
ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده (دیدگاه اساتید)	یادگیرنده محور	۲۶	۳۵/۶۱	۲
	بازسازان اجتماعی	۲۹	۳۹/۷۲	۱
	کارایی	۱۲	۱۶/۴۳	۳
	دانش پژوهان	۶	۸/۲۱	۴
ایدئولوژی‌های برنامه درسی اجرا شده (دیدگاه دانشجویان)	یادگیرنده محور	۲۱	۸/۵۷	۴
	بازسازان اجتماعی	۷۹	۳۲/۲۴	۲
	کارایی	۴۱	۱۶/۷۳	۲
	دانش پژوهان	۱۰۴	۴۲/۴۴	۱

جدول سه در بخش ایدئولوژی‌های قصد شده برنامه درسی نشان می‌دهد که از دیدگاه اساتید دانشگاه فرهنگیان به ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی یادگیرنده محور، بازسازان اجتماعی، کارایی اجتماعی و دانش پژوهان علمی قرار دارد. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که ایدئولوژی اکثریت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه فرآیند یادگیرنده با ۳۹/۷۲ درصد، بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی بازسازان اجتماعی دارد و ایدئولوژی اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه فرآیند یادگیری، با ۸/۲۱ درصد، کمترین همخوانی را با ایدئولوژی دانش پژوهان علمی دارد.

جدول سه در بخش ایدئولوژی‌های اجرا شده برنامه درسی نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان به ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی دانش پژوهان علمی، بازسازان اجتماعی، کارایی اجتماعی، و یادگیرنده محور قرار دارد. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که ایدئولوژی اکثریت دانشجویان دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه فرآیند یادگیرنده با ۴۲/۴۴ درصد

بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی دانش پژوهان علمی دارد و ایدئولوژی اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه فرآیند یادگیری، با ۸/۵۷ درصد، کمترین همخوانی را با ایدئولوژی یادگیرنده محور دارد.

جدول ۴- وضعیت مؤلفه دانش در ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده و اجرا شده در دانشگاه

فرهنگیان

اولویت‌بندی	درصد	فراوانی	ایدئولوژی	
۱	۳۴/۲۴	۲۵	یادگیرنده محور	ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده (دیدگاه اساتید)
۴	۱۵/۰۷	۱۱	بازسازان اجتماعی	
۳	۲۳/۲۸	۲۰	کارایی	
۳	۱۵/۰۶	۱۷	دانش‌پژوهان	
۴	۱۳/۸۷	۳۴	یادگیرنده محور	ایدئولوژی‌های برنامه درسی اجرا شده (دیدگاه دانشجویان)
۳	۱۶/۳۲	۴۰	بازسازان اجتماعی	
۲	۲۸/۹۸	۷۱	کارایی	
۱	۴۰/۸۱	۱۰۰	دانش‌پژوهان	

جدول چهار در بخش ایدئولوژی‌های قصد شده برنامه درسی نشان می‌دهد که از دیدگاه اساتید دانشگاه فرهنگیان در خصوص مؤلفه دانش و محتوا به ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی یادگیرنده محور، بازسازان اجتماعی، کارایی اجتماعی و دانش‌پژوهان علمی قرار دارد. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که ایدئولوژی اکثریت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه دانش با ۳۴/۲۴ درصد، بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی یادگیرنده محور دارد و ایدئولوژی اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه دانش و محتوا با ۱۵/۰۶ درصد، کمترین همخوانی را با ایدئولوژی دانش‌پژوهان علمی دارد.

جدول بالا در بخش ایدئولوژی‌های اجرا شده برنامه درسی نشان می‌دهد که از دیدگاه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان در ارتباط با مؤلفه دانش و محتوا به ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی دانش‌پژوهان علمی، بازسازان اجتماع، کارایی اجتماعی، و یادگیرنده محور قرار دارد. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که ایدئولوژی اکثریت دانشجویان دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه دانش با ۴۰/۸۱ درصد بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی دانش‌پژوهان علمی دارد و ایدئولوژی اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه فرآیند دانش و محتوا، با ۲۸/۹۸ درصد، کمترین همخوانی را با ایدئولوژی یادگیرنده محور دارد.

بازنمایی و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی...

جدول ۵- وضعیت مؤلفه فراگیران در ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده و اجرا شده در دانشگاه فرهنگیان

شاخص	ایدئولوژی	فراوانی	درصد	اولویت‌بندی
ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده (دیدگاه اساتید)	یادگیرنده محور	۲۹	۳۹/۷۲	۱
	بازسازان اجتماعی	۲۳	۳۱/۵۰	۲
	کارایی	۱۷	۲۳/۲۸	۳
	دانش‌پژوهان	۴	۵/۴۷	۴
ایدئولوژی‌های برنامه درسی اجرا شده (دیدگاه دانشجویان)	یادگیرنده محور	۱۹	۷/۷۵	۴
	بازسازان اجتماعی	۳۱	۱۲/۶۵	۳
	کارایی	۴۷	۱۹/۱۸	۲
	دانش‌پژوهان	۱۴۸	۶۰/۴۰	۱

جدول پنجم در بخش ایدئولوژی‌های قصد شده برنامه درسی نشان می‌دهد که از دیدگاه اساتید دانشگاه فرهنگیان در خصوص مؤلفه فراگیران به ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی یادگیرنده محور، بازسازان اجتماعی، کارایی اجتماعی و دانش‌پژوهان علمی قرار دارد. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که ایدئولوژی قصد شده اکثریت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه فراگیران با ۳۹/۷۲ درصد، بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی یادگیرنده محور دارد و ایدئولوژی قصد شده اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه فراگیران با ۵/۴۷ درصد، کمترین همخوانی را با ایدئولوژی دانش‌پژوهان علمی دارد.

جدول پنجم در بخش ایدئولوژی‌های اجرا شده برنامه درسی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان نشان می‌دهد که در ارتباط با مؤلفه فراگیران به ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی دانش‌پژوهان علمی، بازسازان اجتماعی، کارایی اجتماعی، و یادگیرنده محور قرار دارد. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که ایدئولوژی اجرا شده اکثریت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه دانش و محتوا با ۶۰/۴۰ درصد بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی دانش‌پژوهان علمی دارد و ایدئولوژی اجرا شده اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه فراگیران با ۷/۷۵ درصد، کمترین همخوانی را با ایدئولوژی یادگیرنده محور دارد.

جدول ۶- وضعیت مؤلفہ ارزشیابی در ایدئولوژی های برنامه درسی دانشجویان

شاخص	ایدئولوژی	فراوانی	درصد	اولویت بندی
ایدئولوژی های برنامه درسی قصد شده (دیدگاه اساتید)	یادگیرنده محور	۲۶	۳۵/۶۱	۱
	بازسازان اجتماعی	۷	۹/۵۸	۴
	کارایی	۲۲	۳۰/۱۳	۲
	دانش پژوهان	۱۸	۲۴/۵۶	۳
ایدئولوژی های برنامه درسی اجرا شده (دیدگاه دانشجویان)	یادگیرنده محور	۴۶	۱۸/۷۷	۳
	بازسازان اجتماعی	۳۳	۱۳/۴۶	۴
	کارایی	۵۸	۲۳/۶۷	۲
	دانش پژوهان	۱۰۸	۴۴/۰۸	۱

جدول شش در بخش ایدئولوژی های قصد شده برنامه درسی نشان می دهد که از دیدگاه اساتید دانشگاه فرهنگیان در خصوص مولفه ارزشیابی به ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی یادگیرنده محور، کارایی اجتماعی، دانش پژوهان علمی و بازسازان اجتماعی قرار دارد. بر این اساس می توان نتیجه گرفت که ایدئولوژی قصد شده اکثریت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه ارزشیابی با ۳۵/۶۱ درصد، بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی یادگیرنده محور دارد و ایدئولوژی قصد شده اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه ارزشیابی، با ۹/۵۸ درصد، کمترین همخوانی را با ایدئولوژی دانش پژوهان علمی دارد.

جدول شش همچنین در بخش ایدئولوژی های اجرا شده از دیدگاه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان نشان می دهد که در ارتباط با مولفه ارزشیابی به ترتیب اولویت، ابتدا ایدئولوژی دانش پژوهان علمی، کارایی اجتماعی، بازسازان اجتماعی و یادگیرنده محور قرار دارد. بر این اساس می توان نتیجه گرفت که ایدئولوژی اجرا شده اکثریت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه ارزشیابی با ۴۴/۰۸ درصد بیشترین مطابقت را با ایدئولوژی دانش پژوهان علمی دارد و ایدئولوژی اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان به مؤلفه ارزشیابی با ۱۳/۴۶ درصد، کمترین همخوانی را با ایدئولوژی بازسازان اجتماعی دارد.

جدول ۷: فرم نمره گذاری پرسشنامه ایدئولوژی برنامه درسی

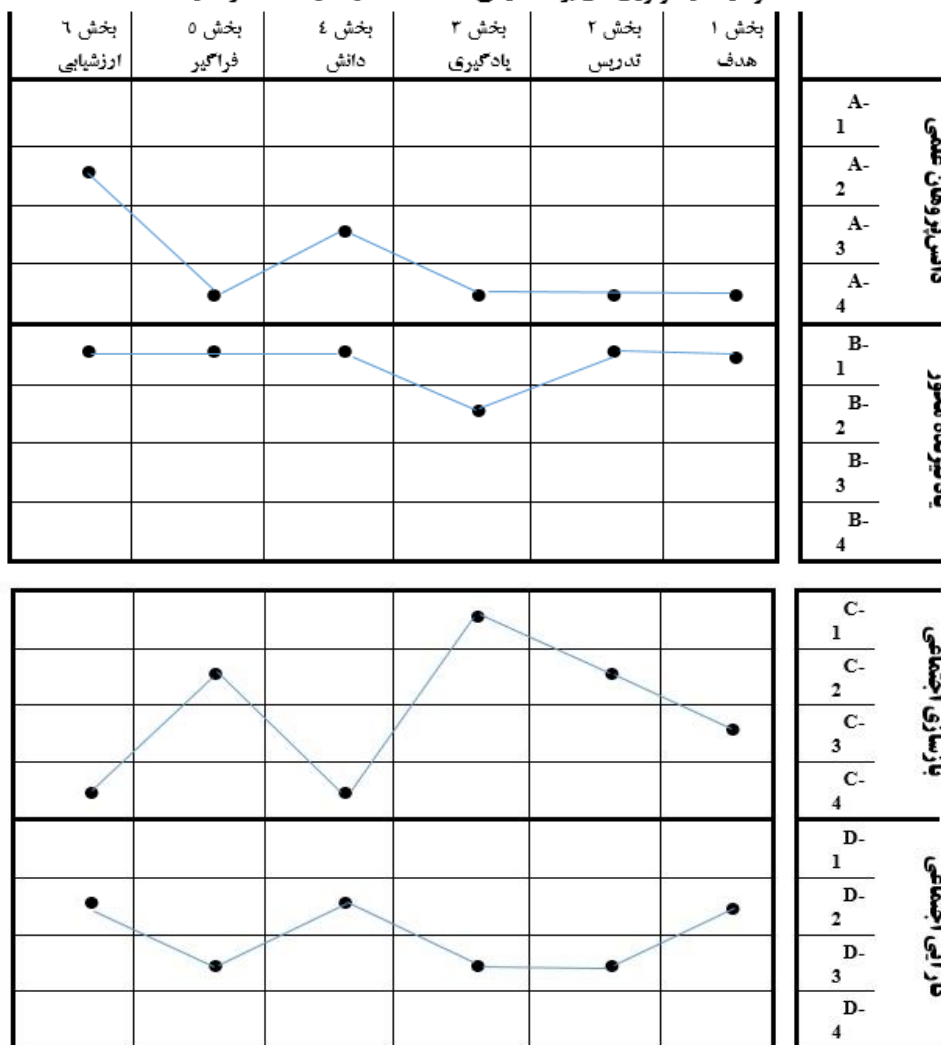
بخش ۱	بخش ۲	بخش ۳	بخش ۴	بخش ۵	بخش ۶
C-4	D-4	D-3	A-3	D-3	D-2
D-1	C-2	A-4	B-1	A-4	B-1
A-4	B-1	B-1	D-4	B-1	C-3

بازنمایی و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی...

بخش ۶	بخش ۵	بخش ۴	بخش ۳	بخش ۲	بخش ۱
A-4	C-2	C-2	C-2	A-4	B-4

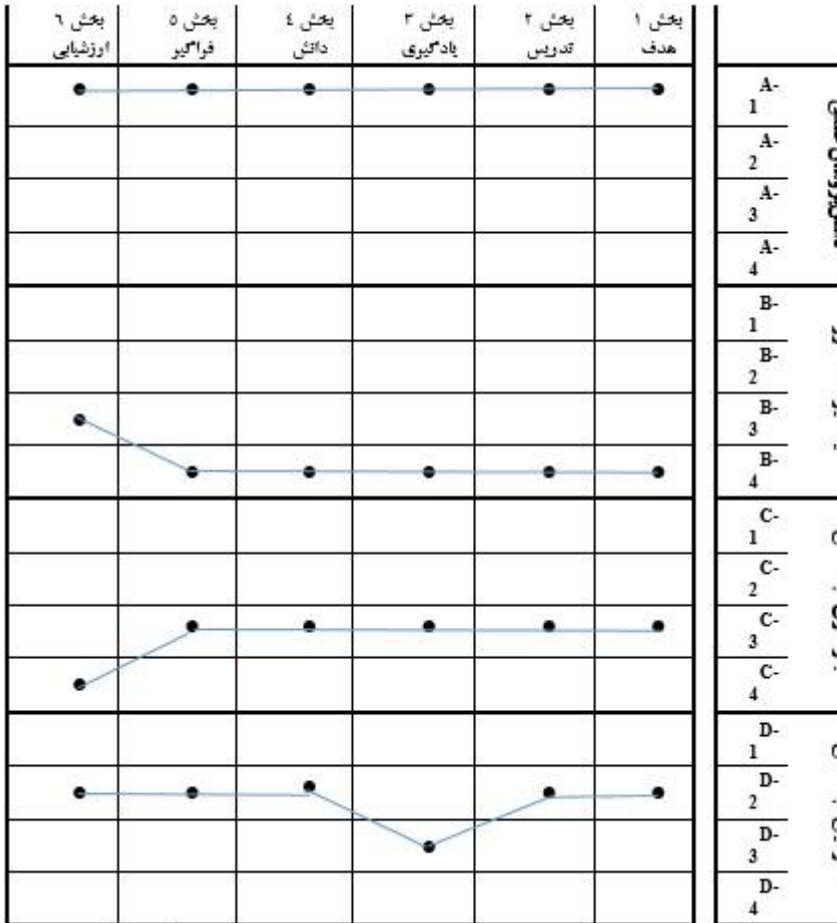
در جدول ۷ بخش (A) مربوط به ایدئولوژی دانش پژوهان علمی، بخش (B) مربوط به ایدئولوژی یادگیرنده محور، بخش (C) مربوط به ایدئولوژی بازسازی اجتماعی و بخش (D) مربوط به ایدئولوژی کارآیی اجتماعی است.

نمودار ۱: ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده اساتید در دانشگاه فرهنگیان

نمودار ۱ نشان می‌دهد که ایدئولوژی قصد شده برنامه درسی در بین اکثریت اساتید دانشگاه فرهنگیان خوزستان به ترتیب، ایدئولوژی یادگیرنده محور و بازسازان اجتماعی است، و ایدئولوژی کارایی اجتماعی و دانش پژوهان علمی نیز در بین اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان خوزستان غالب است.

نمودار ۲: ایدئولوژی‌های برنامه درسی اجرا شده اساتید در دانشگاه فرهنگیان از دیدگاه دانشجویان

نمودار ۲ بیانگر این است که ایدئولوژی اجرا شده برنامه درسی در بین اکثریت اساتید دانشگاه فرهنگیان خوزستان به ترتیب، ایدئولوژی دانش پژوهان علمی و کارایی اجتماعی است، و ایدئولوژی یادگیرنده محور و بازسازان اجتماعی نیز در بین اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان خوزستان غالب است.

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر بازنمایی و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی قصد شده و اجرا شده در دانشگاه فرهنگیان بود. یافته‌ها به طور کلی نشان داد که بین ایدئولوژی قصد شده و اجرا شده اساتید تفاوت وجود دارد، بدین صورت که ایدئولوژی قصد شده اساتید (آنچه که فکر می‌کنند) با ایدئولوژی اجرا شده (آنچه که اجرا می‌شود) اساتید در برنامه درسی کاملاً متفاوت است، در ادامه وضعیت ایدئولوژی‌های قصد شده و اجرا شده اساتید دانشگاه فرهنگیان با تاکید بر مولفه‌های شش گانه برنامه درسی اسکیرو (هدف، تدریس، یادگیری، ماهیت دانش، فراگیر و ارزشیابی) ارائه می‌شود.

یافته‌های پژوهش در ارتباط با دو مولفه هدف و رویکردهای تدریس در برنامه درسی نشان داد که ایدئولوژی غالب برنامه درسی قصد شده اساتید دانشگاه فرهنگیان ایدئولوژی یادگیرنده محور است، و ایدئولوژی غالب برنامه درسی قصد شده اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان، ایدئولوژی دانش پژوهان علمی می‌باشد. ملکی و همکاران (۱۳۹۳) و اکبری پورنگ و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش خود برای بررسی ایدئولوژی‌های غالب اساتید، همانند این تحقیق جامعه آماری را استادان در نظر گرفتند، و پس از تحلیل، یافته‌هایی را گزارش کرده‌اند که نتایج بخش ایدئولوژی برنامه درسی قصد شده اساتید را در دو عنصر هدف و تدریس مورد تایید قرار می‌دهد. بدین شکل که اساتید دانشگاه فرهنگیان تصور دارند که در عنصر هدف برنامه درسی کلیه فعالیت‌های آموزشی را در مرحله قصد شده تحریک رشد دانشجو معلمان به واسطه تجارب و همچنین توجه به نیازهای و علایق آنها قرار می‌دهند، و در عنصر تدریس نیز اساتید دانشگاه فرهنگیان باور دارند که روش تدریس آنها بر دانشجو محوری و رویکردهای فعال تدریس مبتنی است و آنها بیشتر نقش تسهیلگر را در فضای کلاس ایفا می‌کنند. این در صورتی است که یافته‌های پژوهش براساس دیدگاه دانشجو معلمان بیانگر نتیجه عکس بود، بدین شکل که اساتید دانشگاه فرهنگیان در دو عنصر برنامه درسی یاد شده در مرحله اجرا برنامه درسی براساس ایدئولوژی دانش پژوهان علمی عمل می‌کنند و ایدئولوژی یادگیرنده محور کمترین همسویی را با فعالیت آنها دارد. ملکی پور و همکاران (۱۳۹۷) در یافته‌های خود در عناصر برنامه درسی برای تعیین ایدئولوژی‌های اساتید از دیدگاه دانشجویان استفاده کردند، و یافته‌هایی را ارائه دادند که با نتایج این پژوهش در مرحله اجرا برنامه درسی تا حدودی مطابقت دارد. بنابراین از دیدگاه دانشجویان، اساتید در مرحله اجرا در عنصر هدف برنامه درسی بیشتر در پی جاودانه کردن رشته‌های علمی به دانشجو معلمان نه تحریک رشد و تجارب آنها هستند و در عنصر تدریس هم اساتید به مثابه یک فرد سنتی عمل می‌کنند و اثری از روش‌های نوین آموزشی در فضای کلاس آنها دیده نمی‌شود. بنابراین به طور کلی می‌توان به صراحت گفت که بین دیدگاه اساتید از مرحله قصد شده تا اجرا تضاد وجود دارد، بدین گونه که دانشجو معلمان معتقدند که اساتید در

خصوص عناصر یاد شدہ مینا را براساس دانش جمع‌آوری شدہ در آن رشته و نیز بهره‌گیری از روش‌های تدریس سنتی قرار می‌دهند.

در خصوص مولفہ عنصر یادگیری در برنامه درسی یافته‌های پژوهش بیانگر این بود کہ ایدئولوژی برنامه درسی قصد شدہ غالب اساتید دانشگاه فرهنگیان ایدئولوژی بازسازان اجتماعی است، و ایدئولوژی برنامه درسی قصد شدہ اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان ایدئولوژی دانش پژوهان علمی می‌باشد. در این ارتباط ملکی و همکاران (۱۳۹۳) و اکبری پورنگ و همکاران (۱۳۹۳) بہ نتایجی اشارہ کردند کہ تا حدودی با یافته‌های این پژوهش همخوانی دارد. بنابراین اساتید دانشگاه فرهنگیان بر این باورند کہ در عنصر یادگیری در راستای ایجاد دیدگاهی روشن نسبت بہ دغدغہ‌ها و مشکلات جامعہ برای یادگیری دانشجو معلمان حرکت می‌کنند، و توجہ آنچنانی بہ عنوان یک انتقال دہندہ صرف بہ مطالب ندارند. این در صورتی است کہ یافته‌های پژوهش براساس دیدگاہ دانشجو معلمان برای تعیین ایدئولوژی برنامه درسی اجرا شدہ نشان داد کہ اساتید دانشگاه فرهنگیان در عنصر یادگیری برنامه درسی مطابق ایدئولوژی دانش پژوهان علمی عمل می‌کنند و سهم ایدئولوژی یادگیرندہ محور و بازسازان اجتماعی در فعالیت‌های آنہا ناچیز است. بدین صورت کہ اساتید دانشگاه فرهنگیان در مرحلہ اجرا، عنصر یادگیری را تنہا براساس انتقال مطالب کتاب بہ دانشجو معلمان در نظر می‌گیرند و اثری از آگاهی دانشجو معلمان نسبت بہ دغدغہ‌ها و مشکلات جامعہ و نیز رشد شخصی دانشجومعلمان دیدہ نمی‌شود. لذا با توجہ بہ دیدگاہ دانشجو معلمان بین ایدئولوژی قصد شدہ و اجرا شدہ اساتید دانشگاه فرهنگیان همخوانی وجود ندارد.

یافته‌های پژوهش در ارتباط با سہ مولفہ دانش، فراگیر و ارزشیابی در برنامه درسی نشان داد کہ ایدئولوژی قصد شدہ غالب اساتید دانشگاه فرهنگیان ایدئولوژی یادگیرندہ محور است، و ایدئولوژی قصد شدہ اقلیت اساتید دانشگاه فرهنگیان در عنصر دانش و ارزشیابی ایدئولوژی بازسازان اجتماعی و در عنصر فراگیر ایدئولوژی دانش پژوهان علمی می‌باشد. در این راستا ملکی و همکاران (۱۳۹۳) و اکبری پورنگ و همکاران (۱۳۹۳) بہ نتایجی اشارہ کردند کہ تا حدودی با یافته‌های این پژوهش مطابقت دارد. از این رو اساتید دانشگاه فرهنگیان باور دارند کہ در عنصر دانش و محتوا مینا را بر درک و دیدگاہ دانشجو معلمان نہ محتوا از قبل تعیین شدہ قرار می‌دہند، و در عنصر فراگیر ہم اساتید دانشگاه فرهنگیان دانشجو را موجودی یکپارچہ می‌دانند کہ طبیعت خوبی دارد و با رشد و ترقی می‌تواند برای خود معنی‌سازی و مسائل را درک کند، اساتید دانشگاه فرهنگیان در عنصر ارزشیابی نیز ارزشیابی را برای بازخورد و پیشرفت شخصی دانشجو معلمان نہ برای سطح بندی آنہا مورد استفادہ قرار دہند،

این در صورتی است کہ یافته‌های پژوهش براساس دیدگاہ دانشجو معلمان نشان داد کہ اساتید دانشگاه فرهنگیان خوزستان در عناصر یاد شدہ از برنامه درسی در مرحلہ اجرا براساس

بازنمایی و تبیین گسست ایدئولوژی‌های برنامه درسی...

ایدئولوژی دانش پژوهان علمی عمل می‌کنند و ایدئولوژی یادگیرنده محور و بازسازان اجتماعی کمترین همخوانی را با فعالیت آنها دارد. بدین شکل که اساتید دانشگاه فرهنگیان محتوا و دانش را همان سرفصل‌های از پیش تعیین شده می‌دانند و فراگیر را فردی در نظر می‌گیرند که چیزی باید توسط رشته‌های علمی به ذهن آنها انتقال داده شود، و نیز ارزشیابی را برای تعیین سطح بندی میزان یادگیری دانشجو معلمان مورد استفاده قرار می‌دهند. این در صورتی است که اکبری پورنگ (۱۳۹۲) گزارش می‌دهد، اساتیدی که دارای جهت‌گیری برنامه درسی یادگیرنده محور و بازسازی‌گرایی اجتماعی هستند در مقایسه با اساتیدی که دارای سایر جهت‌گیری‌ها می‌باشند دانشجویان آنها در عناصر برنامه درسی در محیط غنی‌تری قرار می‌گیرند.

با توجه یافته‌های پژوهش به طور کلی می‌توان گفت ایدئولوژی‌های برنامه درسی اساتید دانشگاه فرهنگیان چه از نوع قصد شده و چه از نوع اجرا شده مهمترین نقش را در فضای کلاس برای بهبود کیفیت یادگیری به دانشجو معلمان ایفا می‌کند. با این حال از آنجایی که پیش فرض برنامه درسی مدرسان دانشگاهی براساس تفکرات نشأت گرفته از ایدئولوژی قصد شده است، بنابراین وفاق و همخوانی بین ایدئولوژی قصد شده و اجرا شده برنامه درسی که از جنس پرکتیکال در کلاس درس برخوردار است، منجر به بهبود کیفیت یادگیری خواهد شد. از این رو ضروریست که اساتید دانشگاه فرهنگیان آسیب شناسی لازم را برای شناخت و آگاهی از شرایط مداخله‌گر در فعالیت‌های آموزشی برای همخوانی ایدئولوژی برنامه درسی قصد شده با ایدئولوژی برنامه درسی اجرا شده به عمل آورند.

منابع

- Ahmadi, G. A., (1997). The application of the problem solving process in the design and development of science curricula (with an emphasis on middle school sciences), PhD thesis, School of Educational Sciences, Tehran Teacher Training University. [In Persian]
- Akbaryborng . M.,(2013).Investigating the role of professors' curriculum orientations on students' sense of presence in the virtual environment: a mixed study. *Journal of Curriculum Research's*. 3(1), 1-16. [In Persian]
- Akbaryborng M, Jafarisuany H, Ahanchian M R, Kareshki H.(2012). Curriculum Orientations among Faculty: The Role of Gender, Academic Level and Learning Approach (Face-To-Face and Virtual) in Mashhad University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*; 12 (3) :210-219. [In Persian]
- Cotti, R., & Schiro, M. (2004). Connecting teacher beliefs to the use of children's literature in the teaching of mathematics. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 7(4), 329-356.
- Cheung, D. & Honng, P.H. (2000). Science teachers' beliefs about curriculum design. *Research in Science Education*, 30(4), 357-375.
- Ghourchian , N .G. (2000) . The first international terminology of curriculum as a referential dictionary . Tehran: Farashenakhti Andisheh Publications.
- Gatewood, E.K. et al. (2002). The effects of perceived entrepreneurial ability on task effort, performance, and expectancy. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 27(2), 187–206.
- Humlum, M. K., & Thorsager, M. (2021). The Importance of Peer Quality for Completion of Higher Education. *Economics of Education Review*, 83, 102120.
- Malekipour, A., Hakimzadeh, R., Dehghani, M. (2018). Competency-based entrepreneurship education curriculum (practice guide in social and behavioral sciences). Tehran University Press: Tehran. [In Persian]
- Maleki, M., & Farmahini Farahani, M. (2013). A study of curriculum development ideology of educational sciences faculty members in Tehran universities in 2010-2011. *Journal of Instruction and Evaluation*, 6(22), 59-71. [In Persian]
- Maleki, M., Farmahini farahani, M., & esmaeili, K. (2013). Prioritization and comparing the ideologies of the six components of the curriculum from the perspectives of faculty members of educational sciences faculties in Tehran. *Research in Curriculum Planning*, 10(38), 129-144. [In Persian]

- Malekipour, A., Mirjaleli, S. M. A., & Moghimi Firouzabad, M. (2019). Adaptability and the Pathway of Optimal Framework in Curriculum Elements of Entrepreneurship Education within Higher Education from Schiro's Curriculum Ideologies. *Research in Curriculum Planning*, 16(62), 20-39. [In Persian]
- Malekipour, A., Javadi Arjmand, M. J., Bashroyehnejad Karimi, H., & Zibakalam, S. (2018). Reflection on educational policy in political science with an emphasis on analysis of the curriculum ideologies of students. *Research Letter of Political Science*, 13(3), 135-156. [In Persian]
- mazbouhi, S., hajitabar, M., & shafiei, S. (2015). analysis of curriculum Theory with an emphasis on an a criticism about Eisner's and McNiell's. *Qualitative Research in Curriculum*, 1(1), 1-20. [In Persian]
- Mehrmohammadi, M., & Aminkhandaghi, M. (2009). The Comparison of Eisner's With Miller's Curriculum Ideologies: Another View. *Research in Clinical Psychology and Counseling*, 010(1) 28-45. [In Persian]
- Ornstein, Allan C: Hunkins, M Francis P (2009). *Curriculum: Foundations, Principles, and O Issues*. Fifth Eddition. United States: Pearson Education.
- Pumptow, M., & Brahm, T. (2021). Students' digital media self-efficacy and its importance for higher education institutions: development and validation of a survey instrument. *Technology, Knowledge and Learning*, 26(3), 555-575.
- Qadermarzi, H., Ali Asgari, M, Maroufi, Y, Hosseinikhah, A. (2016). Comparison of the intended, implemented and achieved program of the internship course in order to provide a suitable solution (Study case: Farhangian University of Kurdistan Province). *Research in Teaching*, 5(3), 131-143. [In Persian]
- Razavi, A., Gorji Poshti K. (2015). A Study of correspondence between Intended and Implemented Curricula of pre- primary school. *Theory & Practice in Curriculum Journal* . 3(5), 65-78. [In Persian]
- Ryu, S. H. (1998). Curriculum orientations and professional teaching practices reported by Korean secondary school home economics teachers and teacher educators (Doctoral dissertation, The Ohio State University).
- Sarmiento, C., Duarte, O., Ghisays, A., Barrera, M., & Soto, R. (2014). Representation of an electrical engineering curriculum using an ontology of controlled quality. In *Journal of Mechanics Engineering and Automation* (Vol. 4, No. 2, p. 130).
- Schiro, M. (1978). *Curriculum for better schools: The great ideological debate*. Financial Times/Prentice Hall.

- Schiro, M. (1992). Educators' perceptions of changes in their curriculum belief systems over time. *Journal of Curriculum and Supervision*, 7 (3), 250–286.
- Schiro, M., & Fabrizio, M. (2007). Real-time diagrammatic Monte Carlo for nonequilibrium quantum transport. *Physical Review B*, 79(15): 153302.
- Schiro, M. (2008). Curriculum theory: Conflicting visions and enduring concerns. (Translator: Mohsen Farmahini), Tehran; Aieg.
- Tang, K. N. (2020). The importance of soft skills acquisition by teachers in higher education institutions. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 41(1), 22-27.
- Tanvir, H., & Chounta, I. A. (2021). Exploring the Importance of Factors Contributing to Dropouts in Higher Education over Time. *International Educational Data Mining Society*.
- Tsang, A. (2022). Comparing and contrasting intra-and inter-cultural relations and perceptions among mainstream and minority students in multicultural classrooms in higher education. *Intercultural Education*, 1-15.
- Zaresefat, S., Malekipour, A., & Mammer Hor, J. (2017). Investigating The Curriculum Ideologies of The Work and Technology Teachers and Compatibility of Their Ideologies With High Level Document (Case Study: Middle School Teachers in Khorasan Razavi Province). *Journal of Curriculum Technology*, 2(3), 1-14. [In Persian]